

Näringsdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar

”För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd” (SOU 2017:1)

Studieförbundet Vuxenskolan (SV) avger härmed vårt remissvar över ” För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd” slutbetänkande av den Parlamentariska landsbygdskommittén, nedan förkortad till LBK.

SV är ett av tio statsbidragsberättigade studieförbund. SV består av 28 avdelningar med verksamhet i närmare 270 av landets kommuner. Årligen genomför SV ca 50 000 studiecirklar med drygt 300 000 deltagare. 19 500 cirkelledare är engagerade i verksamheten och SV genomför varje år 50 000 kulturprogram med ca 2 miljoner deltagare. SV samverkar på nationell nivå med ca 50 centrala organisationer och drygt 1 000 lokala föreningar och organiserade nätverk.

SV har en stark förankrad verksamhet och historia kopplat till svensk landsbygd och väljer därför, trots att departementet inte inbjudit oss som remissorgan, att svara på LBK.

Kort remisstid

SV vill inledningsvis markera att vi ställer oss mycket frågande till den korta remisstid som departementet angivit. Vid presentationen av LBK markerade landsbygdsministern vikten av att det blir en bred diskussion i hela landet kring utredningens förslag. Vi delar den uppfattningen.

Att skapa förutsättningar för en brett förankrad diskussion lokalt tar tid. Den möjligheten har inte givits vilket vi djupt beklagar.

Regeringen borde fundera över möjligheten att förlänga remisstiden och därmed underlätta en bred folkbildande diskussion i hela landet. LBK sätter ett 30-årigt perspektiv för utvecklingen. Många av förslagen får återverkningar under lång tid. Att då sätta en sådan kort remisstid känns orimligt.

Sammanfattning

SV har valt att koncentrera våra synpunkter kopplat till det som berör folkbildningen och civilsamhället.

SVs utgångspunkt är att det är individer som i samverkan med andra - vilket är grunden i folkbildningspedagogiken - skapar utveckling och därmed tillväxt. En generell kritik mot LBKs resonemang är att man underskattar den betydelse som den mjuka infrastrukturen i form av folkbildning, civilsamhälle, samlingslokaler och inte minst engagerade människor har för utvecklingskraft. Som ett exempel kan nämnas att var fjärde bygdegård idag inrymmer någon form av samhällsservice som t ex förskola, fritids, matsal och bibliotek.

Denna mjuka infrastruktur är avgörande för att landsbygdens människor ska få förutsättningar att utvecklas. Som ett exempel kan nämnas de insatser som studieförbund och samlingslokaler betyder för kulturlivet. Utan dessa funktioner, spridda över hela landet, skulle stora delar av Sverige vara kulturfattigt.

SV vill också inledningsvis särskilt lyfta tillgänglighetsperspektivet som bl a innebär att vi hävdar att offentlig information också ska publiceras på lätt-läst. Detta är viktigt för många grupper såsom exempelvis personer med intellektuell funktionsnedsättning, låg utbildningsnivå och nya svenskar. Vi har inte funnit att utredningen presenterat sina egna förslag på lätt-läst, däremot finns, i enlighet med regelverk, en sammanfattning på engelska. Positivt är att utredningen valde att presentera en kortversion av förslagen. Det är en brist.

SV vill också inledningsvis uttrycka vår tillfredsställelse med att LBK valt att konkretisera sig i 75 förslag. Det underlättar det vidare arbetet med att göra verkstad av förslagen och därmed ge förutsättningar för en konkret förändring av villkoren att utveckla tillväxt i hela landet.

1 En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder

LBK föreslår att riksdagen fastställer ett övergripande mål för landsbygdspolitiken i ett 30-årsperspektiv. SV ställer sig bakom det föreslagna målet; *"En livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd."* Däremot ställer vi oss frågande till ett sådant långt perspektiv som 30-år. Det är av största vikt att regering och riksdag snabbt lägger förslag som stödjer utveckling på landsbygden.

2 Digital kommunikation och transportinfrastruktur

SV tillstyrker målet:

Hela landet drar nytta av digitaliseringens möjligheter.

En infrastruktur som säkerställer person- och godstransporter till medborgarna och näringslivet i landsbygderna.

LBK skriver inledningsvis att: *"Utan tillgång till digital kommunikation är det omöjligt för Sveriges landsbygder att utvecklas och vara livskraftiga."* SV delar till fullo den analysen. Men vi ställer oss frågande till att LBK väljer att sätta målet om *"att alla ska tillgång till digital infrastruktur med överföringskapacitet med minst 100 Mbit/s"* så långt fram som 2025.

Redan idag står drygt en miljon utanför det digitala samhället vilket får stora konsekvenser för deras möjligheter att delta i vardagslivet alltifrån kontakten till myndigheter, ta del av vardagsutbud inom många områden till att kunna delta i det demokratiska samtalet. När medieskuggan breder ut sig förlorar de som inte kan ta del av den digitala informationen ytterligare möjlighet att delta. Detta är ett stort demokratiproblem som inte bara drabbar landsbygdsbor.

LBK pekar också själva på de beräkningar som Jordbruksverket och Post och Telestyrelsen gjort *"... att det är cirka 350 000 personer i landsbygderna som fortfarande kommer att vara utan bredband med höga hastigheter efter 2020"* (sid 104). LBKs förslag att avsätta 4,5 miljarder inom landsbygdsprogrammet för investeringar inom detta område måste tidigareläggas. Med nya tekniska landvinningar inom kommunikationsområdet borde det vara möjligt att snabbare nå målet om allas rätt till bredband.

Ett lika pris för inkoppling till bredband oavsett var jag bor i Sverige borde vara ett rimligt krav. Det är orimligt om landsbygdsboende ska betala mer för att få tillgång till bredband än boende i hyreshus.

LBK konstaterar också (sid 109) att *"När man satsar i glesbygdsområden bör man se till att effekten blir så stor som möjligt av de skattemedel som satsas och att det verkligen är avsedda grupper eller områden som gynnas."* Det är en självklarhet och samma princip ska också gälla för investeringar i tätorter.

Tillgänglighet för alla måste vara vägledande också inom digitaliseringsområdet. Av detta följer bl a att den information som i första hand myndigheter förmedlar på det digitala området också vara tillgängligt på lätt-läst.

3 Kompetensförsörjning

SV ställer sig frågande till målet:

"Utbildningssystemet säkerställer kompetensförsörjningen och ökar tillgängligheten till högre utbildning i hela landet"

Enligt vårt förmenande tar målet alldeles för mycket sin utgångspunkt i att diskutera den högre utbildningens organiserande. Att högre utbildning ska vara tillgänglig för alla och också kunna erbjudas lokalt är en självklarhet. Digitaliseringen bidrar positivt till detta.

I ett läge när vi beräknas byta yrkeskarriär sju gånger under vårt arbetsliv och arbeta till vi blir 75 år är det farligt om det sätts ett likhetstecken mellan utbildning och anställningsbarhet. Risken är uppenbar att det kan ske en inlåsnings effekt och försvåra för enskilda individer.

Vi saknar också ett bildningsperspektiv i kapitlet om kompetensförsörjning. Bildning stärker individen och därmed utveckling och tillväxt. Bildning och folkbildning är två siamesiska tvillingar. För SV är ett samhälle där varje människa växer genom kunskap, insikt och delaktighet, ett samhälle som utvecklas.

Folkhögskolan är, och kommer att växa, i betydelse för att ge många en "andra chans". Det faktum att många av landets ca 150 folkhögskolor har sina rötter och verkar utanför de största tätorterna har betydelse för att ge unga vuxna utbildning. Vi är förvånade att LBK inte tydligare lyfter folkhögskolornas roll. I ett nytt kunskapslyft – i likhet med förra gången det begav sig - är det SVs uppfattning att hela folkbildningen, såväl folkhögskolan som studieförbunden, ska ses som en viktig aktör.

4 Samhällsplanering och bostadsbyggande

SV saknar att LBK i detta avsnitt inte lyfter fram samlingslokalernas stora betydelse för att skapa nödvändiga mötesplatser också på landsbygden. Inte minst bygdegården är en viktig samlingsplats.

I avsnitt 5.2.1 föreslår LBK att regeringen utreder införandet av särskilda landsbygdslån. Dessa bör i sådana fall också omfatta samlingslokaler.

5 Kommersiell service, välfärdstjänster och kultur

SV tillstyrker målet;

Likvärdiga möjligheter att utöva och uppleva kultur oberoende av bostadsort.

Ett tydligt exempel på en svaghet i LBKs analys är att man på sidan 146 talar om hur staten på olika sätt bidrar till att främja allas möjligheter till kultur utan att med ett ord nämna att grunden för att även människor på svensk landsbygd ska få del av kulturskapande och kulturverksamhet i hela sin bredd är studieförbunden och samlingslokaler. Utan denna mjuka infrastruktur skulle vare sig kulturskapande eller kulturverksamhet komma stora delar av Sverige till del.

I avsnitt 6.5. väljer LBK att i allmänna ordalag, utan att lägga några konkreta förslag, poängtera vikten av kultur i hela landet samt fokusera på den institutionsbyggda kulturen. SV för åter fram förslaget om att minst tio procent av stödet till statliga kulturinstitutioner skall villkoras för samverkan med civilsamhällets aktörer. Det skulle direkt påverka möjligheterna att bedriva kulturverksamhet i hela landet. Den kultursamverkansmodell som idag styr fördelningen av de statliga kulturmedlen till regionerna har bara inneburit att pengarna stannat kvar i de gamla institutionerna och inte nämnvärt bidragit till det nyskapande och regionala utveckling som förutsågs.

6 Styrning och organisering av landsbygdspolitiken

LBK föreslår att det *"I kommittéförordningen införs en skrivning om att kommittéer i sina betänkanden ska ange konsekvenser för landsbygdens utveckling i sitt förslag"*. SV tillstyrker förslaget.

Konsekvensanalyser med hög kvalitet bör alltid genomföras vid dylika betänkanden och att som kommittén menar ett av dessa perspektiv bör vara med landsbygd i fokus är klokt. Det kan vara av stor betydelse för såväl folkbildning, civilsamhälle som andra sektorer. Detta system bör införas omgående. Framförallt bör även beslutande församlingar ange hur beslut påverkar landsbygden samt vilka konsekvenser olika beslut får för landsbygdens möjlighet att utvecklas. Det är en viktig åtgärd för att nå det föreslagna övergripande målet om landsbygdspolitiken.

Avgörande är att den särskilda landsbygdsbedömning som LBK föreslår för att följa upp konsekvenserna av beslut fullföljs.

7 Civilsamhället utvecklar landsbygderna

SV tillstyrker målet;

Staten främjar det civila samhällets engagemang i landsbygdernas utveckling.

Det är glädjande att LBK väljer att i ett särskilt kapitel lyfta fram civilsamhällets betydelse. Som tidigare påpekats saknar vi i de övriga kapitlen resonemang som ytterligare förstärker betydelsen av att stödja den mjuka infrastrukturen.

Den kritik SV kan rikta är att det finns en tendens från LBK att se på civilsamhället på ett instrumentellt sätt och betrakta civilsamhället och dess organisationer som i första hand en leverantör. Civilsamhällets styrka är alla frivilliga och ideellt engagerade människor runt om i landet som agerar utifrån det dom ser och känner behov av att förändra. Det offentliga stödet ska bidra till detta och inte vara styrande.

Det riktade stödet som LBK föreslår till folkbildningen för att stärka i synnerhet ungas och personer med invandrarbakgrund, i synnerhet invandrarkvinnors, möjligheter och förmåga att delta i landsbygdsutvecklingen, ställer vi oss bakom men hävdar att de måste vidgas till att omfatta fler grupper.

Såväl medborgarna i samhället som den offentliga sektorns aktörer har mycket att vinna på att involvera och engagera civilsamhället i högre grad. Samordning måste leda till samhandling mellan civilsamhälle och offentlig sektor. Nyttan är flerfaldig; ökat engagemang bland medborgare för lokala och regionala behov och utmaningar, kostnadseffektiv användning av existerande strukturer och nätverk inom civilsamhället.

En mycket viktig nyckel till förtjänstfullt och förtroendefullt samarbete, samordning och samhandling är att det offentligas företrädare i högre grad och oftare än idag behöver möta

civilsamhället tidigare i processen, göra bindande samarbetsöverenskommelser och delegera såväl ansvar, resurser och mandat.

Vår, och många andras erfarenhet, av en samordning som vilar på en myndighet likt Jordbruksverket är inte odelat positiv. Långa handläggningstider, byte av tjänstemän utan ordentliga överlämningar, en övernitisk detaljstyrning och byråkratiska hinder, är exempel som de flesta av de ideella organisationernas aktörer, såväl som anställda inom civilsamhället vittnar om. Den i många fall extrema byråkratin gör att viktiga satsningar tappar tid och effektivitet, åter upp vinster med det lokala arbetet och inte minst – tar udden av människors engagemang. Tyvärr finns fortfarande många stuprör och revir att riva och överbygga.

Här saknar vi konkreta förslag från LBK hur verksamheten kan rationaliseras vilket gör att det går att få ut mer effektivitet av insatta medel.

Genom att istället nyttja och utmana civilsamhällets aktörer, med dess blandning av ideella och professionella insatser, genom starka nätverk på lokal/kommunal/regional nivå kan den sektoriserade samordningen undvikas. Vi anser att det är klokt med samordnande instanser men anser att det bör utredas var dessa lämpligast förläggs.

Tanken och uppbyggnaden av Leader och LAG är bra och bör utvecklas. Dock, som vi redan påpekat, är en centraliserad byråkrati ett stort hot mot effektiviteten i detta "civilsamhällets system för lokalt samarbete". Leader som partnerskapsmodell är effektiv, om det i realiteten blir ett partnerskap med jämbördiga samarbeten och formellt överenskomna utvecklingsstrategier utifrån de lokala och regionala behoven. Det är också klokt att vidareutveckla Leader med finansieringsmöjligheter från mer eller mindre alla EUs fonder. LBKs tanke att frikoppla Leader att inte enbart utgår från EU-programmen är en god tanke som vi stödjer.

Om man låter civilsamhällets aktörer medverka på jämbördiga villkor blir resultatet bra. Folkbildningen och civilsamhällets arbete med flyktingar/asylsökande under det senare år är ett tydligt exempel på detta.

Stockholm 2017-03-20

Nina Larsson

Förbundschef i Studieförbundet Vuxenskolan

